

Luonnos pelastussuunnitelma -yleisohjeesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/740/2024

[Lausunto - Lausuntopalvelu](#)

Johdanto

Sisäministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta pelastussuunnitelma -yleisohje.

Tausta

Sisäministeriön hankkeessa väestönsuojien nykytilasta Suomessa 2023 todettiin tarve ohjeille, jotka tukevat omatoimista varautumista poikkeusoloissa. Selvitystyön mukaan eri toimijat eivät olleet suoriutuneet tehtävistään kuten lainsäädäntö edellyttää. Yhdeksi juurisyysiksi tähän todettiin, ettei ole saatavilla ohjeita, joiden avulla eri toimijat osaisivat tehdä vastuulleen kuuluvia tehtäviä.

Tehtyjen havaintojen pohjalta sisäministeriö asetti hankkeen maaliskuussa 2024 ”Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin – hanke ohjeiden laatimiseksi”. Hankkeessa laaditaan kolme ohjetta: 1) pelastussuunnitelma, 2) väestönsuojien käyttöönotto ja käyttö sekä 3) väestönsuojien kunnossapito ja tarkastus. Hanketta rahoittaa Palosuojelurahasto. Hanke tukee hallitusohjelmaa, jonka mukaan omatoimisen varautumisen osaamista vahvistetaan kaikissa väestöryhmissä muuan muassa ohjauksella, neuvonnalla ja valvontatoiminnalla.

Ohjeet on suunnattu tahoille, jotka toimivat pelastussuunnitelmien ja väestönsuojelun parissa. Hanke tehdään laajassa yhteistyössä osallistaen jaostojen kautta pelastustoimen lisäksi kansalaisia, kolmatta ja yksityistä sektoria. Hankkeessa on kuultu myös muita asiantuntijoita ja tahoja, joiden toimintaa ohjeet koskevat. Hankkeessa huomioidaan myös Ukrainan kokemuksia.

Tavoitteet

Ohjeiden tavoitteena on selkiyttää lainsäädännön velvoitteita ja yhdenmukaistaa eri toimijoiden toimintamalleja pelastussuunnitteluun ja väestönsuojiiin liittyen. Ohjeet edistävät normaali- ja poikkeusolojen pelastustoimintaa ja siihen varautumista sekä tukevat pelastuslaitosten valvontatehtävää.

Ohjeet perustuvat säädöksissä määriteltyihin velvoitteisiin, eikä ohjeissa esitetä uusia velvoitteita. Nykyisten velvoitteiden lisäksi ohjeessa kerrotaan hyväksi todettuja käytäntöjä ja esimerkkejä, jotka voivat helpottaa suunnittelutyötä. Hyvät käytännöt ja esimerkit ovat vapaaehtoisia tapoja toimia, eivätkä ole velvoittavia, toisin kuin säädetyt velvoitteet.

Kaksi muuta ohjetta (väestönsuojien käyttöönotto ja käyttö sekä väestönsuojien kunnossapito ja tarkastus) tulevat lausunnolle myöhemmin. Ohjeiden on tarkoitus valmistua vuoden 2025 loppuun mennessä. Ohjeet on tarkoitettu julkaista suomeksi ja ruotsiksi sisäministeriön julkaisusarjassa, jolloin ne ovat vapaasti hyödynnettävissä. Ohjeiden käytäntöön saattamiseksi järjestetään kolme seminaaria eri puolilla Suomea loppuvuodesta 2025.

Pelastussuunnitelma -ohjeessa kerrotaan pelastussuunnittelun vastuista, organisoitumisesta ja tehtävänjaosta sekä pelastussuunnitelman päivittämisestä ja dokumentoinnista. Pelastussuunnitelma on tärkeä työkalu turvallisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ohjeessa kuvataan pelastussuunnitelman sisällöltä vaadittavia asioita huomioiden normaali- ja poikkeusolot. Ohjeessa kerrotaan esimerkkejä ja hyviä käytäntöjä suunnitelmassa huomioitavista asioista mukaan lukien pelastussuunnitelmasta tiedottaminen ja asianomaisten perehdyttäminen. Lisäksi ohjeessa kerrotaan pelastussuunnitteluun ja pelastussuunnitelmiin liittyvästä pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä sekä pelastustoimen valvontatehtävistä.

Linkit

<https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM001:00/2024> - Hankesivu

<https://intermin.fi/sv/projekt-och-lagberedning/projektsida?tunnus=SM001:00/2024> - Projektsida

Liitteet:

[Luonnos pelastussuunnitelma yleisohjeesta.pdf](#) - Luonnos pelastussuunnitelma yleisohjeesta

Aikataulu

Lausunto pyydetään antamaan viimeistään 23.4.2025.

Valmistelijat

Lisätietoja antaa projektipäällikkö Ira Pasi, etunimi.sukunimi@gov.fi.

Lausunto

Yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa yleiset huomionne lausuntopyyntöä alla olevaan kenttään.

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Pelastussuunnitelma - yleisohjeesta.

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että Pelastussuunnitelma -yleisohjeessa on huomioitu pelastussuunnitelmia koskevien tilojen käyttäjäkunnan moninaisuutta, toimintakykyä ja niihin liittyviä erilaisia avun tarpeita, kuten iästä tai vammasta johtuva tuen tarve vaaratilanteessa. Lasten lisäksi ohjeeseen on hyvä lisätä, että raskaana olevat ja lapsi- ja vauvaperheet voivat myös tarvita erityistukea pelastustilanteessa. Samalla on huomioitava, että vammaisuus sisältää mm. liikunta-, aisti- ja kehitysvammaiset henkilöt sekä neuroepätyypilliset.

Opastustarpeet eri kielillä sekä helppolukuiset kuvalliset ohjeet on positiivisesti huomioitu ohjeessa. Selkeän kielen käytön lisäksi toimintaohjeiden teettäminen virallisella selkosuomella voi auttaa niin lapsia, kehitysvammaisia kuin niitä, joille kirjoitettu suomen kieli on vaikeaselkoista.

Lapsiin ja erityisryhmiin liittyviä tarpeita on ohjeessa huomioitu yleisellä tasolla. **Pelastakaa Lapset suosittelee avaamaan ohjeessa lasten erityistarpeiden huomioimista enemmän ja antaa lausunnoissaan tähän muutamia esimerkkejä.**

Lapset ovat kriisi- ja häiriötilanteissa erityisen haavoittuvassa asemaassa ja kärsivät niistä tutkitusti eri tavoin kuin aikuiset. Oikea-aikaisella tuella, perusteellisella varautumisella ja lasten erityistarpeiden huomioimisella voidaan merkittävästi lievittää häiriötilanteiden vaikutuksia lapsiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen edun on oltava ensisijainen lapsia koskevissa toimissa. Lasten ja lapsiperheiden erityistarpeet tuleekin huomioida pelastussuunnitelmissa kattavasti ja konkreettisesti, jotta lapset saavat poikkeustilanteissa tarvitsemansa tuen ja avun.

Pelastussuunnitelma -yleisohjeen sisältö

Voitte kirjoittaa huomionne pelastussuunnitelma-yleisohjeen luonnoksesta alla olevaan kenttään.

3.1 Vaarojen ja riskien arvioiminen

Kaikkien pelastussuunnitelmien tärkeä tavoite on vaarojen ja riskien arvioimista koskevassa kappaleessa mainittu kohta: 'kaikkien kohteen käyttäjien on tositilanteessa mahdollista toimia ohjeiden mukaan itsenäisesti tai paikallaolijoiden tai tekniikan avustamina' (s. 18). Tässä on

tärkeää tuoda esiin myös eri-ikäisten ja erityistarpeisten lasten mahdollisuus toimia ohjeiden mukaan.

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että pelastussuunnitelmissa on huomioitava autettavien yksilölliset ja erityistarpeet, mikäli se on tilanteessa mahdollista. Lapsiperheiden ja lasten käytössä olevissa tiloissa on huomioitava esimerkiksi lasten mahdollisuudet poistua tilasta (mm. pienten tai vammaisten lasten poistumista vaikeuttavat ovet, tikkaat tai lukot) sekä lapsille luonteenomainen käytös, josta johtuen pelastautuessa on varmistettava, etteivät pienet lapset ole esimerkiksi piiloutuneet tiloihin.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen oma näkökulma onkin huomioitava esimerkiksi lapsiin kohdistuvia uhkia ja riskitekijöitä kartoitettaessa mm. varhaiskasvatuksen, koulujen, urheilu- ja harrastustilojen pelastussuunnitelmien teossa. Lasten ja nuorten mainitsemat riskit ja näitä lievittävät tekijät saattavat olla hyvinkin erilaisia kuin mitä aikuiset ajattelevat. Lapsen näkökulmaa voidaan kartoittaa lapsia osallistavilla menetelmillä, ml. lasten turvallisuuskävelyillä.

Pelastussuunnitelmissa on avattava konkreettisesti, kuinka huomioidaan vammaisen henkilön ml. vammaisen lapsen avun saaminen ja pelastautuminen vaaratilanteissa, jotta tilat ovat turvalliset ja esteetön ulospääsy on kaikille mahdollista hätätilanteissa joko itsenäisesti tai avustettuna.

Toimintaohjeiden käännoiksi eri kielille ja selkosuomeksi on hyvä tehdä pelastussuunnitelman teon ja sen päivittämisen yhteydessä valmiiksi vähintään tiedossa oleville alueen asukkaiden tai muiden tilaa käyttävien kieliryhmille. Ohjeessa mainittu kuvien ja videoiden käyttö toimintaohjeiden osana on kannatettava käytäntö myös lapsia ajatellen. Kaikille ymmärrettävät ja saavutettavat toimintaohjeet myös ehkäisevät tapaturmia.

Erityisesti tiloissa, joissa kävijöinä on esimerkiksi lapsia, ikäihmisiä ja vammaisia, on henkilöstön voimassa oleva ensiapukoulutus erittäin tärkeä osa pelastussuunnitelmassa tarkistettavia asioita. Lasten käyttöön tarkoitetuissa tiloissa henkilöstöllä on hyvä olla lasten ensiapuosaamista.

3.6 Ohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi

Onnettomuus- tai vaaratilanteessa toimiessa lasten lisäksi on tärkeää kiinnittää huomio mahdollisiin paikalla oleviin huoltajiin tai muihin lapsesta huolehtiviin aikuisiin. Kiireellisessä pelastustilanteessa vanhemmat ja muut aikuiset saattavat hätäntyä, mikä voi tarttua lapsiin. Onkin tärkeää, että kiinteistössä pelastautumisesta vastaavat osaavat rauhoittaa ja ohjeistaa

vanhempia, jotta nämä pystyvät toimimaan mahdollisimman hyvin ja olemaan lastensa tukena. Tähän voidaan tarvita koulutusta pelastussuunnitelman tueksi.

Kiinteistöjen käyttäjille järjestettävien turvallisuuskoulutusten lisäksi turvallisuuskävelyt voivat olla hyvä keino tehdä pelastussuunnitelmaa tutuksi erilaisille tilan käyttäjille ja kuulla heidän päivitystarpeitaan suunnitelmaan. Tämä linkittyy ohjeessakin mainittuun kiinteistön käyttäjien kohdetuntemuksen hyödyntämiseen (s. 12).

Jos tapaturman tai pelastustilanteen sattuessa tilassa on lapsia ja nuoria, tilanne voi aiheuttaa heissä erilaisia reaktioita, kuten pelkoa ja ahdistusta. Tilanteen purku paikalla olleiden kesken sen ollessa ohi on suositeltavaa. Poikkeustilanteen päätyttyä on tärkeä varmistaa, että lapset ja nuoret saavat tilanteen jälkeenkin tarvitsemaansa psykososiaalista tukea.

3.7 Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin

Väestösuojien mahdollista käyttöönottoa varten pelastussuunnitelmissa on hyvä ohjeistaa vanhempia huomioimaan eri-ikäisten lasten välttämättömät tarvikkeet. Perheitä voi muistuttaa ottamaan mukaan mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi pikkulasten ruokaa, vaippoja, unilelun, lääkkeitä, ajanvietettä lapsille sekä muita perheelle välttämättömiä tarvikkeita.

4. Pelastussuunnitelmasta tiedottaminen ja asianomaisten perehdyttäminen

Pelastakaa Lapset kannattaa toimintaohjeista laadittavien lyhyiden, helppolukuisten ja kuvallisten versioiden tekemistä (s. 32) kaikkiin pelastussuunnitelmiin, joiden kohteissa on kävijöitä tai käyttäjiä ryhmistä, joilla voi olla erityistarpeita. Näitä voivat olla esimerkiksi lapset, lapsiperheet, nuoret, vammaiset ja Suomeen hiljattain eri syistä muuttaneet ja täällä vierailevat.

Lasten kanssa on tarpeellista käydä läpi pelastussuunnitelmaa ja esimerkiksi siinä olevia poistumisreittejä ja keskustella siitä, millaisissa tilanteissa niitä voidaan tarvita ja miten niihin kuljetaan. Tuttu ja turvallinen poistumisreitti, jota on harjoiteltu etukäteen, vähentää kaaosta ja paniikkia.

Samoin on varmistettava, että myös vammaiset henkilöt ovat tietoisia pelastussuunnitelmista ja siitä, miten vammaiset henkilöt on niissä huomioitu. **Pelastussuunnitelmissa olisi hyvä huomioida poistumis- ja paloharjoitukset, joissa huomioidaan myös lapset ja vammaiset.**

Lapset ja nuoret tarvitsevat ikätasoonsa sopivaa opetusta pelastustoiminnasta. Lapsia varautuminen pelastustoimintaan saattaa kuitenkin pelottaa, minkä takia lasten kanssa on huomioitava eri ikäisille soveltuvat tavat pelastustoimintaan perehtymiseksi, varattava riittävästi aikaa asian läpikäyntiin ja tarjottava mahdollisuus lisäkeskusteluun myöhemminkin,

jos lapsella on tähän tarve. Lisäksi tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida myös ikätasoinen viestintä eri lapsiryhmille itse pelastustilanteesta.

Tositilanteessa pelastustilanteen syystä ja tilanteesta on tarpeen kertoa lapselle ymmärrettävästi niin, että lapsen ei tarvitse itse keksimällä täyttää tietoaukkoja. Samalla on tärkeää olla kuormittamatta lasta hänelle tarpeettomalla tiedolla tai yksityiskohdilla, ja korostaa sitä, että pelastusammattilaiset ja muut aikuiset huolehtivat tilanteesta ja tekevät parhaansa.

5.2 Pelastusviranomaisen ohjaus ja neuvonta

Pelastakaa Lasten työntekijät ovat kokeneet tärkeäksi, että järjestön toimitilojen pelastussuunnitelmien tekoon on saatu tukea pelastusalan toimijoilta, jotka osaavat nostaa esiin olennaisia asioita. Mahdollisuus tällaiseen tukeen on suositeltavaa jatkossakin.